

**Protokol o vode a zdraví
k Dohovoru o ochrane a využívaní hraničných vodných tokov
a medzinárodných jazier z roku 1992 – Národné ciele SR**

Informácia o plnení národných cieľov

Bratislava 9.11.2009

Úvod

Význam vody a sanitácie sa odzrkadlil v záveroch z mnohých medzinárodných politických fór. Zabezpečenie kvalitnej a zdravotne bezpečnej vody je predmetom mobilizácie politikov, aktivistov na ochranu životného prostredia a čoraz viac sa v otázke vody a vodných zdrojov angažujú aj občania.

Potrebu medzinárodnej iniciatívy zaoberajúcou sa vodou a zdravím identifikoval Európsky výbor pre životné prostredie a zdravie v roku 1996. Výsledkom bolo vypracovanie návrhu Protokolu o vode a zdraví v nadväznosti na Dohovor UN/ECE o ochrane a využívaní medzinárodných vodných tokov a medzinárodných jazier z roku 1992. Dokument Protokol o vode a zdraví (ďalej len „protokol“) bol prijatý podpísaním väčšinou členských krajín Svetovej zdravotníckej organizácie na 3. ministerskej konferencii o životnom prostredí a zdraví v Londýne v dňoch 16.-18. júna 1999. Platnosť nadobudol 4. augusta 2005. Plný text protokolu je zverejnený v oznámení Ministerstva zahraničných vecí SR č. 114/2006 Z. z..

Slovenská republika prijala protokol 19. júna 2001 a prezident SR ho ratifikoval 12. septembra 2001. Ratifikačná listina bola uložená u generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov dňa 2. októbra 2001.

Cieľom protokolu je podporovať v rámci trvalo udržateľného rozvoja na všetkých relevantných stupňoch v národnom i medzinárodnom kontexte ochranu ľudského zdravia a blahobytu na individuálnej i kolektívnej úrovni uskutočňovanú prostredníctvom lepšieho využívania vody, ktorý zahŕňa ochranu vodných ekosystémov, ako aj prostredníctvom prevencie, kontroly a znižovania výskytu ochorení súvisiacich s vodou. Protokol navrhuje aktivity v mnohých oblastiach vodného hospodárstva vrátane výchovy, vzdelávania, integrovaného systému starostlivosti o vodu atď. Aktivity by mali byť koncipované v národnom i medzinárodnom kontexte. V súvislosti s protokolom sú ochoreniami súvisiacimi s vodou akékoľvek významné nepriaznivé účinky na ľudské zdravie, ako je smrť, invalidita, choroba alebo iné zdravotné postihnutia spôsobené priamo alebo nepriamo zmenami v kvantite alebo kvalite vody; jedná sa teda nielen o choroby infekčného charakteru.

Podstatou plnenia protokolu je prijatie legislatívnych a účelových opatrení, ktoré sa osvedčili pri zabezpečovaní potrieb spoločnosti zdravotne bezpečnou vodou a rešpektovanie návrhov na odstránenie nedostatkov v tejto činnosti. Prijatím opatrení sa vytvoria predpoklady pre zabezpečenie dostatku pitnej vody v potrebnom množstve, kvalite i v požadovanom čase a na požadovanom mieste. Protokol obsahuje princípy a postupy ako dosiahnuť hlavné ciele vrátane návrhu organizácie na jeho realizáciu, spôsob pravidelného informovania o prijatých opatreniach na národnej i medzinárodnej úrovni, návrhy na pravidelné stretnutia účastníckych strán a spôsob riešenia sporných problémov.

Ustanovenia protokolu sa v našich podmienkach vzťahujú na vody povrchové, podzemné, uzavreté vodné útvary vody využívané na kúpanie, vody na zabezpečenie zásobovania obyvateľov pitnou vodou a sanitáciu. Každý štát si musí do dvoch rokov od vstupu protokolu do platnosti stanoviť svoje národné ciele, ktoré chce v oblasti protokolu dosiahnuť. Slovenská republika si v roku 2007 stanovila 9 nových národných cieľov, na ktorých plnení sa podieľajú Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky a Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky. Ciele nadväzovali na úlohy, ktoré Slovenská republika plnila v rámci implementácie protokolu od roku 2001. Prehľad národných cieľov, termínov a gestorov úloh obsahuje tabuľka č. 1. v prílohe.

Implementácia protokolu v Slovenskej republike

Význam vody ako životne dôležitej suroviny pre zdravie obyvateľstva a rozvoj spoločnosti je zahrnutý aj v rámci bilaterálnej a multilaterálnej spolupráce Slovenskej republiky, pričom dôraz sa kladie na implementáciu vodnej politiky v súlade s požiadavkami rámcovej smernice EÚ o vode. V rámci bilaterálnej spolupráce na hraničných vodách má Slovenská republika podpísané dohody o ochrane vôd so všetkými susednými štátmi. V poslednom období narastá význam protipovodňových opatrení a manažmentu povodní, a preto sa ako najnovší aspekt javí potreba zahrnúť do manažmentu a ochrany vôd vplyv klimatickej zmeny.

V oblasti legislatívy Slovenská republika transponovala a implementovala všetky relevantné smernice Európskej únie, týkajúce sa vody. Slovenská republika priebežne plní úlohy vyplývajúce zo smernice Európskeho parlamentu a Rady 2000/60/EC z 23. 10. 2000, ustanovujúcou rámec pôsobenia Spoločenstva v oblasti vodnej politiky v súlade s termínmi požadovanými touto smernicou.

V roku 2001 boli v rámci protokolu stanovené prvé národné ciele a úlohy, ktorých plnenie bolo vyhodnotené v Národných správach o zabezpečení záväzkov Slovenskej republiky vyplývajúcich z protokolu, predložených do vlády v rokoch 2003 a 2005. Na základe skúseností a aktuálnej situácie boli v súlade s článkom 6 protokolu v roku 2007 navrhnuté pre jeho implementáciu na Slovensku nové národné ciele a termíny na ich dosiahnutie. Dokument pod názvom *Protokol o vode a zdraví k Dohovoru o ochrane a využívaní hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier z roku 1992 – Národné ciele SR* bol schválený na rokovaní vlády 4. júla 2007; za splnenie cieľov novelizovaného dokumentu je v súčasnosti zodpovedné Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky v spolupráci s Ministerstvom životného prostredia Slovenskej republiky.

Vytýčené nové národné ciele na Slovensku vychádzali z aktuálnej situácie v oblasti vôd a javia sa aj do budúcnosti ako najdôležitejšie pri ochrane vôd a riešení niektorých problémov s vodou. Významnú úlohu z hľadiska ochrany zdravia zohráva najmä monitorovanie kvality vôd, redukcia znečistenia vypúšťaného do vôd atď., ale aj dosahov jej užívania na populáciu Slovenska.

Pôsobnosť štátu v otázkach dotýkajúcich sa využívania vôd a jej ochrany, zásobovania vodou a kontroly kvality na národnej úrovni vykonávajú :

Rezorty

- Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky (MŽP SR) – 8 krajských úradov životného prostredia (KÚŽP), 46 obvodných úradov životného prostredia (OÚŽP), Slovenská inšpekcia životného prostredia (SIŽP)
- Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky (MZ SR) – Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky (ÚVZ SR), 36 regionálnych úradov verejného zdravotníctva (RÚVZ) na Slovensku a Inšpektorát kúpeľov a žriediel (IKŽ) na úseku prírodných liečivých zdrojov a prírodných minerálnych zdrojov

Odborné inštitúcie

- Výskumný ústav vodného hospodárstva (VÚVH)
- Slovenský hydrometeorologický ústav (SHMÚ)
- Slovenský vodohospodársky podnik, š. p. (SVP, š. p.)
- Štátny geologický ústav Dionýza Štúra (ŠGÚDŠ)
- Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP)

Obce

Medzinárodná spolupráca

Slovenská republika má prostredníctvom svojich kontaktných osôb zastúpenie v 4 medzinárodných pracovných skupinách:

- *pracovná skupina pre dohľad nad ochoreniami súvisiacimi s vodou* (Task Force on Water-related disease surveillance),
- *pracovná skupina zaoberajúca sa extrémnymi vplyvmi počasia a zdravím* (Task force on extreme events and health),
- *pracovná skupina o indikátoroch a predkladaní správ* (Task force on indicators and reporting),
- *pracovná skupina Voda a zdravie* (Working group on Water and health).

V rámci *pracovnej skupiny pre dohľad nad ochoreniami súvisiacimi s vodou* sa Slovenská republika zúčastnila dvakrát pracovného stretnutia kontaktných osôb v Ženeve, a to v júni 2008 a v júli 2009. Následne sa pracovníci VÚVH za rezort životného prostredia a ÚVZ SR za rezort zdravotníctva spolupodieľali na vytváraní a pripomienkovaní *Pokynov pre dohľad nad ochoreniami súvisiacimi s vodou* (Guidelines on water related disease surveillance) a pracovníci ÚVZ SR na spoluvytváraní dotazníka pre dohľad.

Slovenská republika v rámci plnenia vytýčených cieľov v protokole sa taktiež angažovala aj v *pracovnej skupine zaoberajúcej sa extrémnymi vplyvmi počasia a zdravím*. Na pracovnom stretnutí v Amsterdame, ktoré sa uskutočnilo v júli 2008, sa prediskutovali adaptačné mechanizmy na klimatické zmeny v oblasti vôd. V rámci tohto stretnutia bola slovenskou kontaktnou osobou odprezentovaná prípadová štúdia epidémie v Jaslovských Bohuniciach, ktorá vznikla v dôsledku ilegálneho prepojenia rozvodu pitnej vody s úžitkovou.

Táto *pracovná skupina zaoberajúca sa extrémnymi vplyvmi počasia a zdravím* v rámci protokolu v spolupráci s *pracovnou skupinou voda a klíma* pôsobiace v rámci Konvencie o vode (Task force on water and Climate under the Water Convention) spoločne pripravili *Odporúčania adaptačných opatrení na klimatické zmeny v oblasti vôd* (Guidance on water and adaptation to climate change).

Na pracovnom stretnutí, ktoré sa konalo v Madride v októbri 2008, sa rozdelili úlohy v rámci prípravy jednotlivých kapitol *Príručky pre zabezpečenie zásobovania pitnou vodou a sanitačných opatrení počas extrémnych výkyvov počasia* (Guidelines on water supply and sanitation in extreme weather events). Slovenská republika konkrétne prispela do kapitoly týkajúcej sa *Protipovodňovej pripravenosti a systému včasného varovania* (Basic disaster preparedness and early warning) a do kapitoly o *Úlohe systému zdravotníctva pri vodách na kúpanie* (Specific vulnerability in recreational areas: Role of health system).

V decembri 2008 sa zástupcovia Slovenska zúčastnili pracovného stretnutia v rámci *pracovnej skupiny o indikátoroch a reportovaní*, ktoré sa konalo v Ženeve. Cieľom stretnutia bolo pripomienkovať *Príručku pre stanovovanie národných cieľov a indikátorov* (Guidelines on the setting of the targets and indicators) a *Príručku o reportovaní pokroku a indikátorov* (Guidelines on evaluation of progress and reporting). Členovia pracovnej skupiny detailne študovali predložený návrh oboch príručiek a postupne zapracovávali všetky vznesené pripomienky. Slovenská republika ako jeden z mála štátov, ktoré si v rámci protokolu stanovili národné ciele, informovala sekretariát EHK OSN o postupoch, ktoré viedli k vytýčeniu konkrétnych národných cieľov, ako aj o skúsenostiach s tým spojených, či už pozitívnych alebo negatívnych. Poznatky z výmeny praktických skúseností jednotlivých krajín sú zapracované v *Príručke pre stanovovanie národných cieľov*. Daná príručka má

slúžiť pre ostatné krajiny, ktoré ratifikovali protokol a doteraz nemali stanovené národné ciele.

Prehľad plnenia národných cieľov

Cieľ č. 1: Zvýšenie podielu obyvateľov zásobovaných vyhovujúcou a kvalitnou pitnou vodou z verejných vodovodov

Celkový počet obyvateľov zásobovaných pitnou vodou z verejných vodovodov vzrástol v roku 2008 oproti predchádzajúcemu roku o 16,69 tis. obyvateľov na 4670,44 tis., čím percento zásobovaných obyvateľov vzrástlo na 86,29 % z celkového počtu obyvateľov SR. Vysoké ceny pitnej vody vedú obyvateľov k odpájaniu od verejných vodovodov a k budovaniu vlastných zdrojov pitnej vody, ktorej kvalita vo väčšine prípadov nedosahuje hygienické normy. Úroveň rozvoja verejných vodovodov je regionálne nerovnomerne rozložená.

Najvyšší podiel zásobovaných obyvateľov je aj naďalej v Bratislavskom samosprávnom kraji. Vyšší ako celoslovenský priemer je aj v Trenčianskom, Žilinskom a Nitrianskom samosprávnom kraji. Za celoslovenským priemerom zaostáva rozvoj verejných vodovodov v Banskobystrickom, Košickom a Prešovskom samosprávnom kraji. Oveľa diferencovanejší stav v zásobovaní pitnou vodou je z pohľadu jednotlivých okresov, kde sa podiel zásobovaných obyvateľov pohybuje od cca 60 % (Vranov nad Topľou, Sabinov, Bytča, Košice - okolie) až po hranicu nasýtenia (Bratislava, Prievidza, Martin, Banská Bystrica, Partizánske atď.).

Cieľ č. 2: Zlepšenie situácie v oblasti čistenia a vypúšťania odpadových vôd

V roku 2008 bol zaznamenaný nárast počtu obyvateľov bývajúcich v domoch pripojených na verejnú kanalizáciu o 49,57 tis. obyvateľov na 3196,62 tis. obyvateľov, čo je 59,06 % z celkového počtu obyvateľov. Nepriaznivá situácia je v niektorých krajoch a okresoch. Za celoslovenským priemerom zaostávajú najmä Trnavský, Nitriansky a Žilinský kraj. Na okresnej úrovni je najnepriaznivejšia situácia v okresoch Komárno, Námestovo, Čadca a Košice – okolie, kde je podiel obyvateľov bývajúcich v domoch pripojených na verejnú kanalizáciu nižší ako 30 %.

Cieľ č. 3: Implementácia Rámcovej smernice o vode

Proces implementácie Rámcovej smernice o vode (RSV) prebieha v súlade s *Vecným a časovým harmonogramom prác pre spracovanie plánov manažmentu povodí* a schválenej *Národnej stratégie pre implementáciu RSV*, ktorá plne rešpektuje stratégiu Európskej komisie (EK) a Medzinárodnej komisie pre ochranu Dunaja (MKOD). Ťažiskom prác bola príprava I. znenia plánov manažmentu povodí vrátane programov opatrení a publikovanie ich pracovných návrhov na pripomienkovanie, aktívnu účasť a konzultácie verejnosti. S tým cieľom boli práce zamerané najmä na nasledovné kľúčové aktivity:

- *vyhodnotenie ekologického stavu útvarov povrchových vôd*. Ide o dôležitý krok implementačného procesu RSV, ktorý poskytuje prehľad ekologického stavu útvarov povrchových vôd v zmysle nových prístupov a princípov, od ktorého sa odrazí miera zlepšenia ich stavu po realizácii nápravných opatrení. Hodnotenie ekologického stavu je

extrémne náročný a komplikovaný proces, keďže je podmienený vykonaním množstva podporných aktivít, ako sú napr. výber reprezentatívnych odberových miest, stanovenie požadovaných koncentrácií ťažkých kovov, harmonizácia výsledkov monitorovania stavu vôd za predchádzajúce obdobie, nastavenie klasifikačných schém, vypracovanie pracovného postupu na hodnotenie ekologického stavu vôd atď. Do tohto procesu boli zapojení špičkoví experti jednotlivých rezortných organizácií, ako aj odborníci z vysokých škôl a akademických pracovísk;

- *vyhodnotenie chemického stavu útvarov povrchových vôd.* (v zmysle požiadaviek smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/105/ES zo dňa 16. decembra 2008 o environmentálnych normách kvality v oblasti vodnej politiky, o zmene a doplnení a následnom zrušení smerníc Rady 82/176/EHS, 83/513/EHS, 84/156/EHS, 84/491/EHS a 86/280/EHS a o zmene a doplnení smernice Európskeho parlamentu a Rady 2000/60/ES);
- *vyhodnotenie kvantitatívneho a chemického stavu útvarov podzemných vôd.* V rámci procesu hodnotenia chemického stavu útvarov podzemných vôd boli stanovené aj požadové hodnoty a prahové hodnoty pre látky znečisťujúce podzemné vody a ukazovatele znečistenia;
- *dopracovanie dokumentu „Predbežný prehľad identifikovaných hlavných vodohospodárskych problémov“ do výsledného znenia.* Tento dokument, spracovaný v roku 2007, bol predložený v zmysle čl. 14 RSV a tiež § 13 zákona č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon) v znení zákona č. 384/2009 Z. z. na pripomienkovanie verejnosti, ktorá sa mohla k nemu vyjadriť do 30. júna 2008. Na základe vyhodnotenia pripomienok bol spracovaný výsledný dokument *„Identifikácia hlavných vodohospodárskych problémov“*. Išlo o významný krok v procese prípravy plánov manažmentu povodí, keďže tento dokument tvorí podklad pre návrh opatrení do programu opatrení;
- *pokračovanie v testovaní tzv. kandidátov na výrazne zmenené vodné útvary a umelé vodné útvary (HMWB a AWB).* V rámci testovania boli navrhnuté revitalizačné/zmierňujúce opatrenia na elimináciu ich negatívneho vplyvu na stav vôd. V súlade s požiadavkami RSV bola pre tieto opatrenia vyhodnotená ich ekologická efektívnosť a následne bola vyčíslená aj ich ekonomická efektívnosť.
- *vyhodnotenie ekologického potenciálu útvarov výrazne zmenených vodných útvarov a umelých vodných útvarov povrchových vôd.* Ide o dôležitý krok implementačného procesu RSV, ktorý poskytuje prehľad ekologického potenciálu útvarov povrchových vôd v zmysle nových prístupov a princípov, od ktorého sa odrazí miera zlepšenia ich stavu po realizácii nápravných opatrení. Hodnotenie ekologického potenciálu je extrémne náročný a komplikovaný proces, keďže je podmienený vykonaním množstva podporných aktivít, ako je napr. výber relevantných prvkov kvality pre daný vodný útvar, nastavenie klasifikačných schém, vypracovanie pracovného postupu na hodnotenie ekologického potenciálu vôd atď. Do tohto procesu boli zapojení špičkoví experti jednotlivých rezortných organizácií, ako aj odborníci z vysokých škôl a akademických pracovísk;
- *zostavenie programu opatrení.* Program opatrení je navrhovaný vo vzťahu k cieľom k roku 2015 stanoveným na národnej úrovni a úrovni medzinárodného povodia Dunaja v štruktúre odpovedajúcej určeným významným vodohospodárskym problémom (organické znečistenie povrchových vôd, znečistenie povrchových vôd živinami, znečistenie vôd prioritnými látkami a látkami relevantnými pre SR, hydromorfologické zmeny a problémy kvantity a kvality podzemných vôd). Súčasťou programu opatrení je aj odhad, či stanovené ciele pre jednotlivé významné vodohospodárske problémy budú dosiahnuté do roku 2015. Následne sú načrtnuté kroky pre ďalší plánovací cyklus a spätnú väzbu medzi

medzinárodnou a národnou úrovňou. V prípade, že jednotlivé ciele nebudú dosiahnuté do roku 2015, bude potrebné navrhnuť ďalšie opatrenia;

- *pokračovanie úloh ekonomickej analýzy*. Práce v roku 2008 nadväzovali na práce vykonané v predchádzajúcich rokoch a boli zamerané najmä na riešenie dvoch okruhov problémov, a to „Ekonomickú analýzu využívania vody“ a „Posúdenie návratnosti nákladov za vodohospodárske služby“.

V rámci *ekonomickej analýzy využívania vody* sa vykonala aktualizácia údajov za roky 2005 a 2006, ktoré dokumentujú význam hlavných druhov využívania vôd v ukazovateľoch, ktoré ich charakterizujú. Údaje boli zbierané účelovo, t. j. podľa „charakteristík“ požadovaných metodickými dokumentmi pre ekonomickú analýzu RSV.

Pre potreby *posúdenia návratnosti nákladov za vodohospodárske služby* sa v roku 2008 vykonala hĺbková analýza súčasného stavu vodohospodárskych služieb, súvisiacich s využívaním vodného toku. Ide o využívanie hydroenergetického potenciálu, využívanie energetickej vody a odbery povrchovej vody z hľadiska ich financovania a pokrývania nákladov na ne. Poplatky za tieto služby podliehajú regulácii ÚRSO.

Ďalšie práce boli zamerané na implementáciu čl. 9 RSV, ktorý požaduje zabezpečiť úhradu nákladov za vodohospodárske služby a povinnosť členského štátu zaviesť do r. 2010 takú cenovú politiku v oblasti vôd, ktorá by zabezpečovala primeraný príspevok rôznych vyúžívaní vody k úhrade týchto vodohospodárskych služieb. S tým cieľom sa pracovalo na návrhu finančného mechanizmu zaisťujúceho návratnosť nákladov na poskytované vodohospodárske služby.

Okrem uvedených kľúčových úloh, ďalšie aktivity boli zamerané na koordináciu a spracovanie *I. znenia návrhu plánov manažmentu povodí*. V súlade s požiadavkami článku 13 a prílohy VII RSV, ako aj s príslušnými dokumentmi, prijatými na úrovni EK a MKOD, bola vypracovaná obsahová štruktúra plánov manažmentu povodí. Ďalej boli v súlade s hodnotiacimi správami EK dopracované a aktualizované výstupy úloh zhrnutých v správe SR spracovanej pre EK v súlade s RSV, článkom 3 a prílohou I, ktorá bola zaslaná EK v termíne – 22. júna 2004 (národná správa 2004), ako aj výstupy čiastkových úloh zhrnutých v správe SR pre EK v súlade s RSV čl. 5 a prílohy II a III a čl. 6 prílohy IV, ktorá bola EK zaslaná v požadovanom termíne - 22. marca 2005 (národná správa 2005).

Okrem aktivít na národnej úrovni v roku 2008 prebiehali aj aktivity na úrovni MKOD. Práce boli zamerané najmä na prípravu Plánu manažmentu medzinárodného povodia Dunaj. Súbežne pokračovali aj práce na spracovávaní Plánu manažmentu povodia pre medzinárodné povodie Tisa.

Podrobné informácie o implementácii Rámcovej smernice o vode sú verejnosti prístupné na internetovej stránke www.vuvh.sk/rsv.

Cieľ č. 4: Zlepšenie kvality a zdravotnej bezpečnosti pitnej vody; do roku 2011 vyriešiť problém nadlimitného obsahu dusičnanov vo vode dodávanej verejnými vodovodmi

Požiadavky na kvalitu pitnej vody a povinnosti jej dodávateľov stanovuje *zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov* (ďalej len „zákon č. 355/2007 Z. z.“) a *nariadenie vlády SR č. 354/2006 Z. z., ktorým sa ustanovujú požiadavky na vodu určenú na ľudskú spotrebu a kontrolu kvality vody určenej na ľudskú spotrebu* (ďalej len „nariadenie vlády č. 354/2006 Z.z.“). Ukazovatele kvality a zdravotnej bezpečnosti pitnej vody na Slovensku sú od 1. 5. 2004 v súlade s *európskou smernicou Rady 98/83/ES o kvalite vody určenej na ľudskú*

spotrebu. Ak voda nespĺňa všetky medzné hodnoty ukazovateľov jej kvality, môžu byť pre chemické ukazovatele, uvedené v prílohe 1 časti B smernice udelené výnimky. Maximálna limitná hodnota, stanovená výnimkou pre daný ukazovateľ nesmie predstavovať hrozbu pre zdravie. Platnosť každej výnimky je obmedzená najviac na tri roky a na konci jej obdobia platnosti sa uskutočňuje kontrola s cieľom zistenia stavu kvality pitnej vody. Udelenie prvej výnimky nepodlieha oznamovacej povinnosti EK, udelenie druhej výnimky je podmienené vyhodnotením kontroly zameranej na odstránenie nedostatkov v kvalite vody. Výsledky kontroly aj s odôvodnením rozhodnutia musia byť oznámené EK. Vo výnimočných prípadoch môže členský štát požiadať komisiu o tretiu výnimku.

Nadlimitný výskyt dusičnanov patril v minulosti k častým dôvodom na udelenie výnimiek aj v prípade verejných vodovodov. V súčasnosti zostáva zvýšený výskyt dusičnanov problémom v prípade verejných studní a individuálnych studní.

Na základe realizovaných nápravných opatrení bola v roku 2008 vyriešená situácia a ukončené platnosti dvoch výnimiek pre ukazovateľ dusičnany v okrese Senec v Bratislavskom kraji. 2. výnimka pre Čatajský skupinový vodovod bola vyriešená odstavením vodného zdroja (s nevyhovujúcou kvalitou vody) v Čataji a prepojením vodovodu na senecký skupinový vodovod, ktorý je zásobovaný zmiešanou vodou z vodných zdrojov Boldog a Šamorín. Realizovanými nápravnými opatreniami, spočívajúcimi vo vybudovaní spojovacieho potrubia medzi vodným zdrojom Boldog a vodojemom Senec sa dosiahla požadovaná kvalita vody aj v Seneckom skupinovom vodovode, pre ktorý bol od roku 2005 rovnako v platnosti 2. výnimka. V súčasnosti kvalita vody v týchto vodovodoch vyhovuje požiadavkám nariadenia vlády č. 354/2006 Z. z.

V Trnavskom kraji je stále v platnosti výnimka pre verejný vodovod Majcichov v okrese Trnava, udelená v roku 2006 pre zvýšené hodnoty dusičnanov. Výnimka však bude prehodnotená z dôvodu realizovania úpravne vody a vyhovujúcich výsledkov kvality vody.

V Košickom kraji, v okrese Košice – okolie je v platnosti 2. výnimka z dôvodu vysokej koncentrácie dusičnanov pre obec Žarnov, kde je na verejný vodovod napojených 366 obyvateľov. Obec Markovce, ktorej skončila platnosť 2. výnimky, bola napojená na skupinový vodovod Ložín, ktorý spĺňa požiadavky na kvalitu pitnej vody 1. výnimka pre obdobie 3 rokov bola udelená pre rovnaký ukazovateľ aj pre verejné studne v obciach Blažice, Nováčany a Rankovce. Okrem výnimiek na dusičnany je v súčasnosti v platnosti (od roku 2008) výnimka pre ukazovateľ antimón pre povrchový vodárenský zdroj Rožňavský potok, ktorý je jedným zo zdrojov pre mesto Rožňava. Uvedený zdroj zásobuje 18 847 obyvateľov.

Pre zvýšený obsah dusičnanov vo vodných zdrojoch vodovodu platí zákaz používania vody pre obce Veľká a Malá Čalomija v okrese Veľký Krtíš. Z dôvodu nadlimitných koncentrácií arzénu platí rovnaký zákaz používania pitnej vody vo verejných vodovodoch v obciach Jasenie, Predajná, Nemecká – časti Dubová, Zámotie, Nemecká (časť za Hronom) v okrese Brezno. Obyvateľstvo je informované, že voda nie je vhodná na pitie, varenie a prípravu potravín.

V Bratislavskom, Trenčianskom, Nitrianskom, Žilinskom, Banskobystrickom a Prešovskom kraji nie sú v súčasnosti udelené žiadne výnimky na požívanie vody, ktorá nespĺňa hygienické limity ukazovateľov kvality pitnej vody.

Cieľ č. 5: Zabezpečenie účinných opatrení na predchádzanie ochoreniam súvisiacich s vodou; do roku 2012 zmonitorovať výskyt infekčných a neinfekčných ochorení súvisiacich s pitnou vodou

Pitná voda s nevyhovujúcou kvalitou môže spôsobiť zvýšený výskyt ochorení prenášaných vodou a poškodiť zdravie ľudí. Výsledky sledovania kvality pitnej vody u spotrebiteľa môžu poukázať na možnosť vzniku a šírenia infekčných ochorení súvisiacich s vodou. Na základe pravidelného monitoringu je možné v prípade ohrozenia zdravia vykonať účinné opatrenia na jeho ochranu. Preto monitorovanie kvality pitnej vody patrí stále k základným úlohám verejného zdravotníctva v oblasti ochrany zdravia. Na Slovensku je tiež zavedený *Epidemiologický informačný systém (EPIS)*, kde sú analyzované údaje na základe hlásenia jednotlivých prípadov infekčných ochorení zdravotníckymi pracovníkmi a na základe aktívneho vyhľadávania epidemiológov úradov verejného zdravotníctva.

V rámci monitorovania výskytu infekčných a neinfekčných ochorení súvisiacich s vodou začal ÚVZ SR v roku 2008 pilotnú štúdiu k projektu *Zhodnotenie poklesu spotreby pitnej vody z verejných vodovodov a zdravotných dôsledkov*. Do pilotnej štúdie boli zapojené vybrané RÚVZ (Žilina, Senica, Topoľčany, Trenčín, Banská Bystrica, Košice, Bratislava, Poprad), ktoré zaslali dotazníky 50 respondentom. Návratnosť dotazníkov sa na jednotlivých úradoch pohybovala od 10 % v Žiline po 100 % v Poprade. Cieľom pilotnej štúdie bolo otestovanie zrozumiteľnosti dotazníkových otázok a príprava na otvorenie samotného projektu. Projekt, ktorého cieľom bolo aj sledovanie zdravotných dosahov z poklesu spotreby pitnej vody, sa nerealizoval, keďže Register obyvateľov SR nedodal vzhľadom na svoje aktuálne softvérové vybavenie zoznam náhodného výberu obyvateľov.

Čo sa týka výskytu ochorení súvisiacich s vodou, v roku 2007 boli zaznamenané 2 epidémie, kde podozrivým faktorom prenosu bola pitná voda. Hnačkovým ochorením ochorelo po kontaminácii vody z verejného vodovodu v dôsledku prepojenia rozvodu so závlahovou vodou v obci Jaslovské Bohunice 125 obyvateľov. Ďalším prípadom bola Škola v prírode Repište – chata u Daniela v okrese Žiar nad Hronom, kde bola zdrojom pitnej vody vlastná studňa. Zaznamenaný bol aj 1 prípad dusičnanovej alimentárnej methemoglobinémie (obec Obid v okrese Nové Zámky - prípad ochorenia 2-ročného dieťaťa).

V roku 2008 nebolo zaznamenané žiadne ochorenie ani epidémia, kde by bola faktorom prenosu voda. Zvýšené koncentrácie dusičnanov v pitnej vode vo verejných vodovodov boli zaregistrované v niektorých obciach okresov Pezinok, Malacky a Senec. Koncentrácie neprekračovali hygienické limity pre dospelé obyvateľstvo. RÚVZ Bratislava zaslal v rámci opatrení na predchádzanie ochoreniam súvisiacich s vodou lekárovi Bratislavského samosprávneho kraja oznámenie so žiadosťou upozorniť pediatrov pôsobiacich v uvedených obciach na nevhodnosť používania pitnej vody na prípravu dojčenskej stravy a potrebu jej nahradenia balenou pitnou vodou so zníženým obsahom nitrátov.

Je potrebné zdôrazniť najmä riziko výskytu ochorení súvisiacich s vodou pretrvávajúce stále pri využívaní vôd z verejných studní a individuálnych zdrojov (často s neznámou kvalitou), príp. využívaním povrchových tokov najmä v rómskych osadách.

Cieľ č. 6: Zavedenie nového informačného systému o kvalite vody z verejných vodovodov

V súvislosti s potrebou predkladania správ o kvalite pitnej vody v Slovenskej republike podľa požiadaviek smernice Európskej komisie bol v období júl 2008 až október 2009 vyvinutý *Informačný systém o vode určenej na ľudskú spotrebu*, financovaný z fondov Európskej únie

(UIBF 2006). Prijímateľom projektu bola SAŽP ako organizácia poverená MŽP SR predkladaním správ o pitnej vode pre Európsku komisiu. Projekt bol realizovaný v spolupráci s ÚVZ SR a VÚVH. Nový informačný systém (IS) je vytvorený ako internetová aplikácia a jeho hlavnými užívateľmi sú ÚVZ SR a 36 RÚVZ ako úrady zodpovedné za monitorovanie kvality pitnej vody, Národné referenčné centrum (NRC) pre pitnú vodu a VÚVH. Ďalšími užívateľmi sú verejnosť, médiá a Európska komisia.

V rámci projektu:

- Bol vytvorený nový IS o pitnej vode v súlade s požiadavkami súčasnej legislatívy SR a EÚ so zaškolením jeho užívateľov, ktorý umožní rýchle a efektívne spracovávanie údajov a výstupov pre potreby SR a predkladania správ voči EK.
- Budú sprístupnené vybrané relevantné informácie o kvalite pitnej vody širokej verejnosti s možnosťou zobrazenia štatistických informácií (prehľad kvality vody na úrovni obce, okresu, kraja za určitý časový interval, časový rad pre vybrané ukazovatele kvality vody s grafickým znázornením podielu vyhovujúcich a nevyhovujúcich vzoriek). Verejnosť je oboznámená s dôležitými pojmi (napr. zásobované oblasti, výnimky), legislatívou (SR, EÚ, medzinárodné dohovory) aj subjektmi zaoberajúcimi sa problematikou pitnej vody (ÚVZ SR, RÚVZ, VÚVH, vodárenské spoločnosti atď.) Prístupný bude aj archív národných správ a správ pre EK, informácie o výnimkách a informačné materiály na témy podľa záujmu a požiadaviek verejnosti. Časť Aktuality a mimoriadne situácie zabezpečí rýchle šírenie informácií napr. v prípade ohrozenia vodných zdrojov, nevyhovujúcej kvalite vody a pod. K dispozícii bude aj mapová služba.
- Boli spracované informačné brožúry o kvalite pitnej vody, zásobovaní a o zdrojoch, v ktorých sú tieto informácie dostupné.

Keďže prevádzka systému sa začala k 1. 11. 2009, sprístupnenie niektorých údajov a výstupy z informačného systému budú verejnosti dostupné až po jeho naplnení údajmi.

Cieľ č. 7: Zavedenie nového informačného systému o kvalite vôd na kúpanie na prírodných a umelých kúpaliskách

Kvalitu vôd na kúpanie v prírodných a na umelých kúpaliskách na Slovensku každoročne monitorujú RÚVZ, v pôsobnosti ktorých sa tieto rekreačné oblasti nachádzajú. Celkove sa každoročne sleduje vyše 70 prírodných lokalít a 180 umelých kúpalísk, ktoré sú využívané v letnom období (cca od 15. júna do 15. septembra) na rekreačné účely. Monitorovanie kvality vody sa začína 2 týždne pred začiatkom kúpaciej sezóny a počas sezóny prebieha v dvojtyždňových intervaloch. V prípade prírodných lokalít, ktoré sú využívané menším počtom rekreantov, je frekvencia monitorovania nižšia a aktuálne sa prispôsobuje situácií počas sezóny.

Monitorovanie kvality vôd na kúpanie sa vykonáva podľa požiadaviek platných národných predpisov - zákona č. 355/2007 Z. z. o podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, nariadenia vlády SR č. 87/2008 Z. z. o požiadavkách na prírodné kúpaliská a vyhlášky MZ SR č. 72/2008 Z. z. o podrobnostiach o požiadavkách na kvalitu vody kúpalísk, vody na kúpanie a jej kontrolu a na kúpaliská (pre umelé kúpaliská).

Monitoring najviac využívaných prírodných vodných lokalít, ktoré boli KÚŽP v zmysle zákona č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon) v znení zákona č. 384/2009 Z.

z. vyhlásené všeobecne záväznými vyhláškami za vody vhodné na kúpanie sa vykonáva podľa požiadaviek legislatívy EÚ. Od roku 2004 sú tieto lokality vyhodnocované v *správe Slovenskej republiky o kvalite vody na kúpanie* a táto správa je posielaná Európskej komisii. Ich zoznam je každoročne pred začiatkom sezóny predkladaný EK. Aktuálny zoznam v roku 2009 obsahoval 36 lokalít a bol v súlade s požiadavkami európskej smernice zverejnený pred začiatkom sezóny na pripomienkovanie verejnosti.

Od roku 2008 je pre spracovanie údajov o kúpaliskách a vode na kúpanie v prevádzke nový celoslovenský *Informačný systém o kúpaliskách a kvalite vody na kúpanie*. Systém zabezpečuje okrem jednotnej evidencie passportných údajov o kúpaliskách, výsledkov analýz vody na kúpanie, zasielania správ a týždenných aktualizácií aj sprístupnenie vybraných informácií pre verejnosť (aktuálny stav kúpaliska a kvality vody na kúpanie, zistené nedostatky v kvalite vody, ktoré môžu ohroziť zdravie kúpajúcich, vykonané opatrenia, vydané zákazy kúpania a pod). K dispozícii je aj mapová služba pre vyhľadávanie a lokalizáciu kúpalísk. Prostredníctvom informačného systému sú vyhodnocované výsledky monitoringu kvality vôd na kúpanie pred začiatkom sezóny a po ukončení sezóny, ktoré sú spracované každoročne ÚVZ SR v celoslovenskej *Správe o pripravenosti prírodných a umelých kúpalísk na letnú turistickú sezónu a Správe o sledovaní hygienickej situácie na prírodných a umelých kúpaliskách*. Počas sezóny sú RÚVZ v týždenných intervaloch zasielajú najnovšie informácie o stave kúpalísk a kvalite vody na kúpanie, ktoré ÚVZ SR spracúva a na ich základe pred víkendom uverejňuje pre verejnosť týždennú aktualizáciu. Informačný systém je verejnosti prístupný na internetovej stránke ÚVZ SR www.uvzsr.sk (časť Kúpaliská, Informačný systém o kúpaliskách a kvalite vody na kúpanie).

Vzhľadom na to, že informačný systém bol navrhovaný v období predkladania správ údajov pre EK podľa *smernice Rady č. 76/160/EHS o kvalite vody určenej na kúpanie* a v roku 2008 vstúpila do platnosti nová smernica, je potrebné v ďalšom období pre spracovanie údajov o prírodných kúpaliskách a reporting kvality vody na kúpanie pre EK zapracovať do IS hodnotenie kvality vody podľa požiadaviek *smernice Európskeho parlamentu a Rady č. 2006/7/ES o riadení kvality vody určenej na kúpanie, ktorou sa zrušuje smernica 76/160/EHS*.

Cieľ č. 8: Vydanie manuálu pre vlastníkov individuálnych vodných zdrojov; osveta pre verejnosť v oblasti vôd, najmä pre majiteľov súkromných studní

Okrem povinnosti orgánov verejného zdravotníctva poskytovať informácie v zmysle zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám v znení neskorších predpisov priniesla Slovenskej republike nové povinnosti v oblasti informovania verejnosti aj implementácia európskych smerníc (aj v oblasti pitnej vody a vody na kúpanie). Poskytovanie dostatočne kvalitných informácií o zásobovaní, kvalite vody z verejných vodovodov a význame jej biologickej hodnoty pre zdravie človeka môže byť tiež účinným argumentom pre používanie pitnej vody práve v súčasnom období, keď zaznamenávame pokles spotreby pitnej vody. Poskytnutím dostatočného množstva informácií o kvalite vody, jej hygienickom zabezpečení a komunikáciou s verejnosťou je možné posilniť a zabezpečiť dostatočnú dôveru spotrebiteľa pre používanie pitnej vody z verejných vodovodov.

Trend znižovania odberu pitnej vody z verejných vodovodov a využívania individuálnych vodných zdrojov s neoverenou kvalitou môže zvyšovať riziko vzniku infekčných, príp. chronických ochorení, ale zároveň môže mať dopad aj na hygienické návyky určitých skupín obyvateľstva. K ohrozeniu individuálnych vodných zdrojov dochádza najmä v súvislosti s extrémnymi situáciami – povodňami, príp. dlhotrvajúcim suchom a extrémnymi horúčavami. Preto sa osveta orgánov verejného zdravotníctva sústreďuje najmä na tieto udalosti. Otázky majiteľov studní sa sústreďujú na využívanie individuálnych studní pre

zásobovanie na pitné účely, zabezpečenie ochrany studne a využívanie zariadení na úpravu vody v domácnostiach. Zvýšený záujem verejnosti o pitnú vodu a o vyšetrenie pitnej vody z vlastných zdrojov je každoročne zaznamenaný pri príležitosti Svetového dňa vody. V roku 2009 napr. prijalo v rámci bezplatného vyšetrenia vody 11 RÚVZ a ÚVZ SR od občanov spolu 870 vzoriek vody zo studní na vyšetrenie ukazovateľov dusičnany a dusitany. Občanom bolo po získaní výsledkov o kvalite ich vody poskytnuté poradenstvo a konzultácie.

RÚVZ, ÚVZ SR a NRC pre pitnú vodu sa na informovaní verejnosti podieľajú najmä písomne (list, fax, elektronická pošta) a ústne (osobný a telefonický kontakt) informácie. Na internetových stránkach úradov sú zverejňované každoročne výročné správy RÚVZ a ÚVZ SR k pitnej vode, hodnotiace správy z výsledkov monitorovania kvality pitnej vody dodávanej spotrebiteľom z verejných vodovodov v SR, informácie o výnimkách z pitnej vody atď. Informácie sú poskytované aj prostredníctvom médií (televízia, rozhlas, tlač – stanoviská, komentáre, diskusie a články).

V roku 2008 bol v súvislosti s projektom Zhodnotenie poklesu spotreby pitnej vody z verejných vodovodov a zdravotných dôsledkov vydaný ÚVZ SR leták „*Akú vodu pijeme?*“. Vzhľadom na ďalšie nerealizovanie projektu zostal leták len súčasťou pilotnej štúdie. V roku 2009 boli v spolupráci s rezortom životného prostredia v rámci projektu Informačný systém o vode určenej na ľudskú spotrebu pod rovnakým názvom „*Čo vieme o pitnej vode v Slovenskej republike*“ vydané informačný leták a informačná brožúra. Súčasťou brožúry sú aj odporúčania pre majiteľov studní a postup pri sanácií individuálnej studne.

Cieľ č. 9: Spolupráca s mimovládnyimi organizáciami, vodárenskými spoločnosťami a obcami v oblasti vôd

Spolupráca orgánov verejného zdravotníctva s vodárenskými spoločnosťami a obcami sa vykonáva predovšetkým pri riešení konkrétnych situácií v jednotlivých regiónoch. Najčastejšie je to v prípade povodní, kedy dochádza k ohrozeniu nielen individuálnych vodných zdrojov, ale aj zdrojov pre hromadné zásobovanie a pri riešení zníženej, príp. nevyhovujúcej kvality pitnej vody vo verejných vodovodoch.

Ďalšou aktivitou, na ktorej sa RÚVZ a ÚVZ SR aktívne zúčastňujú, sú konferencie a semináre súvisiace s problematikou k pitnej vody. Príkladom spolupráce s vodárenskými spoločnosťami je aj propagačný projekt Asociácie vodárenských spoločností Slovenskej republiky v spolupráci s MZ SR na podporu pitnej vody z verejného vodovodu. Cieľom kampane s celoštátnym pokrytím *Pijem zdravú vodu, vodu z vodovodu*, uskutočnenej v septembri a októbri 2009 bola propagácia zdravotne bezpečnej pitnej vody z vodovodu so zameraním na detskú populáciu. Hlavnou cieľovou skupinou kampane boli deti mladšieho školského veku, ktoré ešte nemajú vytvorené pevné návyky. Sekundárnou cieľovou skupinou bola široká verejnosť. Potreba zvýšiť informovanosť občanov SR vyšla zo zistenej nízkej znalosti o kvalite, význame, dostupnosti a cene pitnej vody z verejného vodovodu. Kampaň sa stala východiskovým krokom k ďalším marketingovým aktivitám, nakoľko vyvolala široký záujem a intenzívnu diskusiu u laickej aj odbornej verejnosti.

Ďalej Združenie miest a obcí Slovenska (ZMOS) spracovalo v oblasti vody a zdravia tri koncepčné dokumenty, a to Stratégia ZMOS v oblasti protipovodňovej prevencie a ochrany územia miest a obcí pred povodňami (2007), Zásady integrovaného manažmentu vodných zdrojov na území obcí a ich povodí (2008) a Koncepcia integrovaného manažmentu vodných zdrojov ZMOS (2009).

Ďalším spracovaným dokumentom je Košický občiansky protokol o vode, vegetácii a klimatickej zmene, prístupný na stránke www.ludiaavoda.sk.

Prehľad národných cieľov, termínov a gestorov úloh obsahuje tabuľka č. 1. v prílohe.

Tab. č. 1: Prehľad národných cieľov

Cieľ č.	Názov	Gestor	Termín
1	Zvýšenie podielu obyvateľov zásobovaných vyhovujúcou a kvalitnou pitnou vodou z verejných vodovodov	Obce a MŽP SR	2015
2	Zlepšenie situácie v oblasti čistenia a vypúšťania odpadových vôd	Obce a MŽP SR	2015
3	Implementáciu Rámcovej smernice o vode	MŽP SR	2015
4	Zlepšenie kvality a zdravotnej bezpečnosti pitnej vody; do roku 2011 vyriešiť problém nadlimitného obsahu dusičnanov vo vode dodávanej verejnými vodovodmi	Obce a MZ SR	2011
5	Zabezpečenie účinných opatrení na predchádzanie ochoreniam súvisiacich s vodou; do roku 2012 zmonitorovať výskyt infekčných a neinfekčných ochorení súvisiacich s pitnou vodou	MZ SR	2012
6	Zavedenie nového informačného systému o kvalite vody z verejných vodovodov	MZ SR	2012
7	Zavedenie nového informačného systému o kvalite vôd na kúpanie na prírodných a umelých kúpaliskách	MZ SR	2008
8	Vydanie manuálu pre vlastníkov individuálnych vodných zdrojov; osveta pre verejnosť v oblasti vôd, najmä pre majiteľov súkromných studní	MZ SR	2008
9	Spolupráca s mimovládnyimi organizáciami, vodárenskými spoločnosťami a obcami v oblasti vôd	MZ SR	2010

